

Demogeografski razvoj otoka Krka pod utjecajem izgradnje Krčkog mosta

Kosić, Silvija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:986604>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Silvija Kosić

Demogeografski razvoj otoka Krka pod utjecajem izgradnje Krčkog mosta

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Demogeografski razvoj otoka Krka pod utjecajem izgradnje Krčkog mosta

Silvija Kosić

Izvadak: Izgradnja Krčkog mosta pružila je otoku Krku mogućnost za preobražaj i razvoj. Otok je počeo iskorištavati sve svoje potencijale te se razvio gospodarski, ali i demogeografski. Zahvaljujući komociji života koju pruža povezanost otoka i kopna mostom, Krk se uspješno bori protiv negativnih demogeografskih promjena koje su zahvatile većinu hrvatskih otoka. Jedan je od rijetkih primjera hrvatskih otoka koji bilježi porast stanovništva. U radu će se opisati demogeografski problemi prisutni prije i poslije izgradnje Krčkog mosta 1980. godine. Rad će obuhvaćati cjelokupno područje otoka, odnosno šest općina i Grad Krk. Cilj rada je prikazati koliki je značaj prometna povezanost imala u demogeografskom razvoju otoka Krka.

34 stranica, 9 grafičkih priloga, 3 tablica, 36 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: *otok, Krk, stanovništvo, emigracija, imigracija, Krčki most*

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Tema prihvaćena: 16. 1. 2020.

Datum obrane: 24. 9. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Influence of the Krk bridge construction on the demographic development of the island of Krk

Silvija Kosić

Abstract: The construction of the Krk Bridge provided the island of Krk with an opportunity for transformation and development. The island began to use all its potentials and developed economically, but also demographically. Thanks to the comfort of life provided by the connection of the island and the mainland by a bridge, Krk is successfully fighting against the negative demographic changes that have affected most of the Croatian islands. It is one of the few examples of Croatian islands that is recording population growth. Undergraduate Thesis will describe the demographic problems present before and after the construction of the Krk Bridge in 1980. It covers the entire area of the island - six municipalities and the City of Krk. The aim of this Undergraduate Thesis is to show the importance of transport connections in the demographic development of the island of Krk.

34 pages, 9 figures, 3 tables, 36 references; original in Croatian

Keywords: *island, Krk, population, emigration, immigration, Krk bridge*

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 16/01/2020

Undergraduate Thesis defense: 24/09/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA	2
3. METODOLOŠKE NAPOMENE	3
3.1. Prostorni i vremenski obuhvat	3
3.2. Izvori podataka	3
4. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA OTOKA KRKA	4
4.1. Geografski položaj i administrativna podjela	4
4.2. Prirodno-geografska obilježja	5
4.3. Historijsko-geografski razvoj	7
5. KRETANJE STANOVNIŠTVA OTOKA KRKA KROZ POVIJEST	10
5.1. Razvoj naseljenosti i liburnsko razdoblje	10
5.2. Razdoblje rimske vladavine	11
5.3. Dolazak Hrvata i bizantska vladavina	11
5.4. Razdoblje mletačke vladavine	12
5.5. Prijelaz iz 18. u 19. stoljeće	13
5.6. Razdoblje austrijske vlasti	13
5.7. Prijelaz iz 19. u 20. stoljeće	14
6. UTJECAJ IZGRADNJE KRČKOG MOSTA NA KRETANJE STANOVNIŠTVA	14
6.1. Kretanje stanovništva u 20. stoljeću prije izgradnje Krčkog mosta	14
6.2. Krčki most	18
6.3. Kretanje stanovništva u 20. i 21. stoljeću nakon izgradnje Krčkog mosta	19
7. POSTOJEĆA DEMOGRAFSKA SITUACIJA I BUDUĆNOST	24
8. ZAKLJUČAK	26
9. POPIS LITERATURE	27
10. POPIS IZVORA	28

1. UVOD

Hrvatski su se otoci oduvijek smatrali jedinstvenim životnim prostorom, a njihova se posebnost ogleda u fizičko-geografskoj odvojenosti od kopna. Inzularnost, odnosno odvojenost od kopna morem, ima značajnu ulogu u formiranju svijesti otočkog stanovništva koja se ogleda u specifičnom odnosu stanovništva prema ograničenosti resursa, moru i izraženoj pripadnosti otoku. Također, inzularnost je znatno utjecala i na stvaranje sociokulturnih i pejzažnih obilježja prostora kakve poznajemo danas te na razne socio-ekonomske i razvojne procese s kojima su se otoci suočavali kroz povijest (Marinković, 2016). Jedni od najznačajnijih procesa koje vezujemo uz otoke jesu demografske prirode, posebice oni s negativnim predznakom. Naime, hrvatski su otoci kroz cijelo 20. stoljeće prostor snažne emigracije uzrokovane ponajprije gospodarskim, a zatim i političkim razlozima. Dugogodišnja emigracija utjecala je na prirodno kretanje pa se tako 1960-ih godina javlja i prirodni pad stanovništva što uzrokuje krajnje nepovoljnu demografsku situaciju na otocima (Lajić i Mišetić, 2013). „Povećava se udio starijeg, a smanjuje se udio mlađeg stanovništva, ukupan broj kućanstava na otocima sve je manji, a broj samačkih kućanstava u stalnom je porastu“ (Klempić, 2002, 147). Prema popisu stanovništva 2011. godine većina hrvatskih otoka ima negativno ukupno kretanje broja stanovnika. Primarni razlog takve demografske slike niske su stope rodности koje rezultiraju negativan predznak prirodnog kretanja stanovništva (DZS, 2018). Razlike koje postoje u demografskim trendovima pojedinih skupina otoka značajne su, a njihovi su čimbenici brojni i raznovrsni. Jedan od čimbenika koji utječe na demografsko stanje otoka jest prometna povezanost s kopnom. Što je otok bolje povezan s kopnom, njegova je demografska slika bolja. Posebnu skupinu čine premošteni otoci, tzv. pseudootoci, koji među hrvatskim otocima imaju najbolju demografsku sliku. Zahvaljujući komociji života koju pruža povezanost otoka i kopna mostom, premošteni se otoci uspješno bore protiv negativnih demografskih promjena. Dapače, osim Murtera, svi bilježe aposlutni rast broja stanovnika (DZS, 2018).

Svrha ovog rada jest istražiti i prikazati kretanje stanovništva otoka Krka prije i poslije izgradnje Krčkog mosta te potvrditi kako prometna povezanost otoka i kopna ima značajan utjecaj na demografsku sliku otoka, u ovom slučajno izuzetno pozitivan utjecaj.

2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje u smislu analize demografskog razvoja otoka Krka do sada nije objavljeno. Najcjelovitiji rad s tematikom demografskog razvoja Krka jest djelo Ivana Lajića *Kvarnerski otoci: demografski razvoj i povijesne mijene* iz 2006. godine. Djelo predstavlja izuzetnu literaturu koja predstavlja uvid u demografski razvoj, ali i povijesni razvoj, svih kvarnerskih otoka što omogućuje međusobnu usporedbu razvojnih procesa otoka iste otočne skupine. Iznimno su vrijedni podaci o stanovništvu u istraživanjima Marte Jovanić, Ive Turka i Nikole Šimunića iz 2013. i 2014. godine u djelima *Promjene u dobnom sastavu stanovništva otoka Krka u razdoblju 1961. - 2011. godine* i *Promjene u dinamičkim obilježjima naseljenosti otoka Krka* gdje je detaljno prikazana promjena dobnog sastava stanovništva otoka i promjena prostorne naseljenosti otoka.

Unatoč nedostatku radova demografske tematike, ipak o otoku Krku objavljeni su brojni radovi koji s različitih aspekata nastoje zabilježiti bogatu povijest otoka. Ti su radovi važni i pri demografskim istraživanjima budući da često sadrže razne podatke o stanovništvu i razvoju naseljenosti. Vrbnički svećenik i glagoljaš, Ivan Feretić u svom je djelu *Komad skazanja i povidanja od grada i otoka kerskoga iliti veglskoga* iz 1819. godine prvi zabilježio povijest otoka. Nekoliko desetljeća kasnije, točnije 1874./1875. godine, krčki je liječnik Ivan Krstitelj Cubich u Trstu na talijanskom jeziku tiskao *Ceni storici sull' Isola di Veglia*. Djelo sadrži bilješke i različite podatke o otoku Krku. Važno je istaknuti i franjevca Vladislava Brusića koji je u svom pisanju o otoku nakon Prvog svjetskog rata zabilježio vrijedne povijesne, zemljopisne i folklorne podatke, a njegov je rukopis u potpunosti sačuvan i čuva se u knjižnici franjevačkog samostana na Košljunu (Bolonić i Žic Rokov, 2002). Djelo dvojice krčkih svećenika, Mihovila Bolonića i Ivana Žica Rokova, *Otok Krk kroz vjekove* smatra se najobuhvatnijim i najdetaljnijim prikazom složene povijesti otoka Krka. Osim povijesnih činjenica, autori iznose brojne podatke o stanovništvu, gospodarstvu, prometu i dr. stoga se smatra neizostavnim izvorom podataka pri svakom istraživanju ovog otoka.

3. METODOLOŠKE NAPOMENE

3.1. Prostorni i vremenski obuhvat

Prostorni obuhvat odnosi se na cijeli otok Krk, dakle obuhvaća sve njegove jedinice lokalne samouprave. Osim podataka o stanovništvu, za promatrani su prostor navedene i opće geografske značajke kako bi se dobio bolji uvid u promatrano područje.

U vremenskom obuhvatu dan je pregled razvoja naseljenosti i kretanja stanovništva otoka Krka kroz povijest te je dodatno opisan historijsko-geografski razvoj otoka koji je neizostavan element u shvaćanju pojedinih razvojnih procesa. Pri istraživanju i samom pisanju rada, naglasak je na 20. stoljeću, odnosno desetljećima koja su prethodila izgradnji Krčkog mosta te desetljećima koja su uslijedila nakon izgradnje. Dinamika u kretanju stanovništva otoka nakon 1980. godine najbolji je pokazatelj kako je izgradnja mosta Krku pružila priliku za preobražaj i razvoj. Naposljetku, dan je osvrt na postojeću demografsku situaciju i predviđanje kretanja broja stanovnika otoka u budućnosti.

3.2. Izvori podataka

Pri izradi rada teorijski se analizirala stručna i znanstvena literatura. Korištena literatura sastoji se od članaka objavljenih u stručnim i znanstvenim časopisima te nekolicine knjiga različitih autora, a odgovarajuće tematike. Primaran izvor podataka predstavlja djelo Ivana Lajića iz 2006. godine *Kvarnerski otoci: demografski razvoj i povijesne mijene* te Mihovila Bolonića i Ivana Žica Rokova *Otok Krk kroz vjekove* iz 2002. godine. Iznimno važan izvor podataka predstavljaju statistički podaci Državnog zavoda za statistiku dostupni na internetu. Također, u izradi prvostupničkog rada korišten je Microsoft Office Excel 2016 i program ArcGIS 10.3.1. U navedenim su programima izrađeni grafički (tablice, dijagrami) i kartografski prilozi s ciljem bolje vizualizacije.

Potrebno je naglasiti kako su promatrani popisi stanovništva metodološki neusklađeni. Naime, od popisa stanovništva 2001. godine u Hrvatskoj primjenjuje se kombinirana metodologija koja se temelji na konceptu uobičajenog mjesta stanovanja s razdobljem od godinu dana i dulje kao temeljnim kriterijem za uključivanje ili isključivanje

osoba iz ukupnog stanovništva. Do 1991. godine koristila se de iure metodologija koja se temeljila na stalnom stanovništvu. Zbog navedenog, jasno je kako podaci popista stanovništva različite metodologije nisu u potpunosti usporedivi. Također, u popisu stanovništva iz 2011. godine uveden je kriterij namjere odsutnosti/prisutnosti koji se u prijašnjim popisima nije primjenjivao, a popis stanovništva iz 2001. godine uključivao je i osobe odsutne godinu dana i dulje koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale mjesečno i sezonski što se u popisu koji je uslijedio nije primjenjivalo. U popisu stanovništva 1991. godine i ranije bilo je uključeno i stanovništvo koje je u vrijeme popisa boravilo u inozemstvu, bez obzira na trajanje boravka.

4. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA OTOKA KRKA

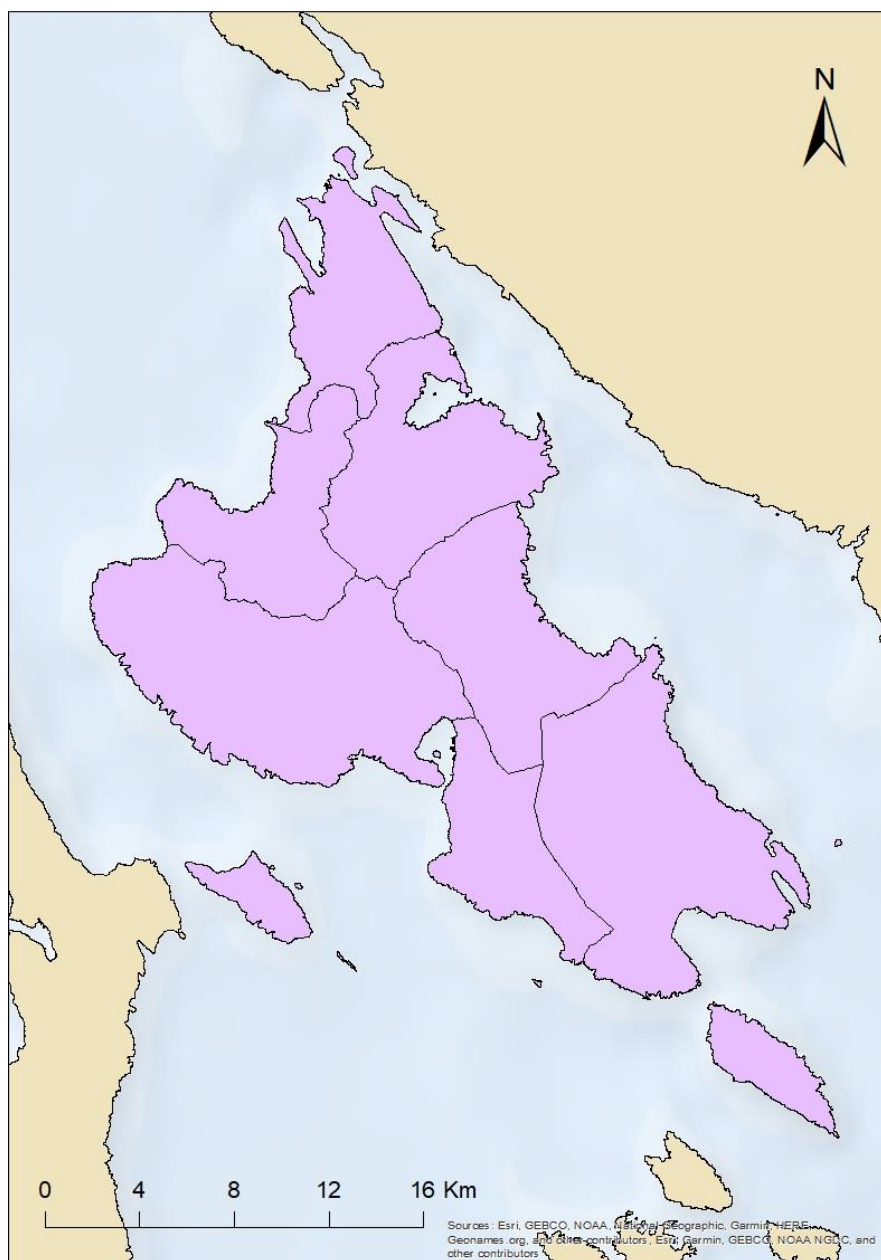
4.1. Geografski položaj i administrativna podjela

Krk je najsjeverniji kvarnerski otok i jedna od sastavnica Sjevernog hrvatskog primorja. Smješten je između poluotoka Istre na zapadu i kopnenog dijela Sjevernog hrvatskog primorja na istoku. Okružen je Riječkim zaljevom sa sjeverozapada, Kvarnerićem s jugozapada i Vinodolskim kanalom s istočne strane. Obuhvaća 405,219 km² što ga čini drugim najvećim otokom po površini u Republici Hrvatskoj, odmah iza susjednog otoka Cresa čija je površina 405,705 km² (Duplančić Leder i dr., 2004). Nepravilnog je četvrtastog oblika i pruža se usporedno s kopnom (Hrvatska enciklopedija, 2020).

Administrativno, otok Krk obuhvaća i manje priobalne otoke u njegovoj blizini poput Prvića i Plavnika. Po važnosti se posebno ističe otočić Sveti Marko na sjeveru otoka preko kojeg je otok Krk spojen s kopnom mostom izgrađenim 1980. godine (Hrvatska enciklopedija, 2020). Sam otok Krk administrativno je podijeljen na sedam jedinica lokalne samouprave. Razlikuje se jedan grad (Krk) koji je ujedno i administrativno središte otoka te šest općina (Baška, Dobrinj, Malinska-Dubašnica, Omišalj, Punat i Vrbnik) (Jovanić i dr., 2014).

Na otoku je ukupno 68 naselja od kojih je 15 smješteno na obali, a ostatak je u unutrašnjosti otoka (Jovanić i dr., 2014). Raspored naselja je neravnomjeran i prevladava disperzni tip naselja. Većina naselja smještena je u središnjem dijelu otoka, dok je na južnom i sjevernom dijelu tek manji broj naselja (Njegač, 2015). Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, otok Krk broji 19 383 stanovnika (DZS, 2018). Gustoća naseljenosti iznosi 47,8 st/km² što je iznadprosječna gustoća naseljenosti budući da prosječna gustoća naseljenosti za hrvatske

otoke iznosi 37,9 st/km² (Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, n.d.). Većina stanovnika smještena je u obalnim naseljima u kojima se nalazi i veći dio gospodarskih djelatnosti (Njegač, 2015).

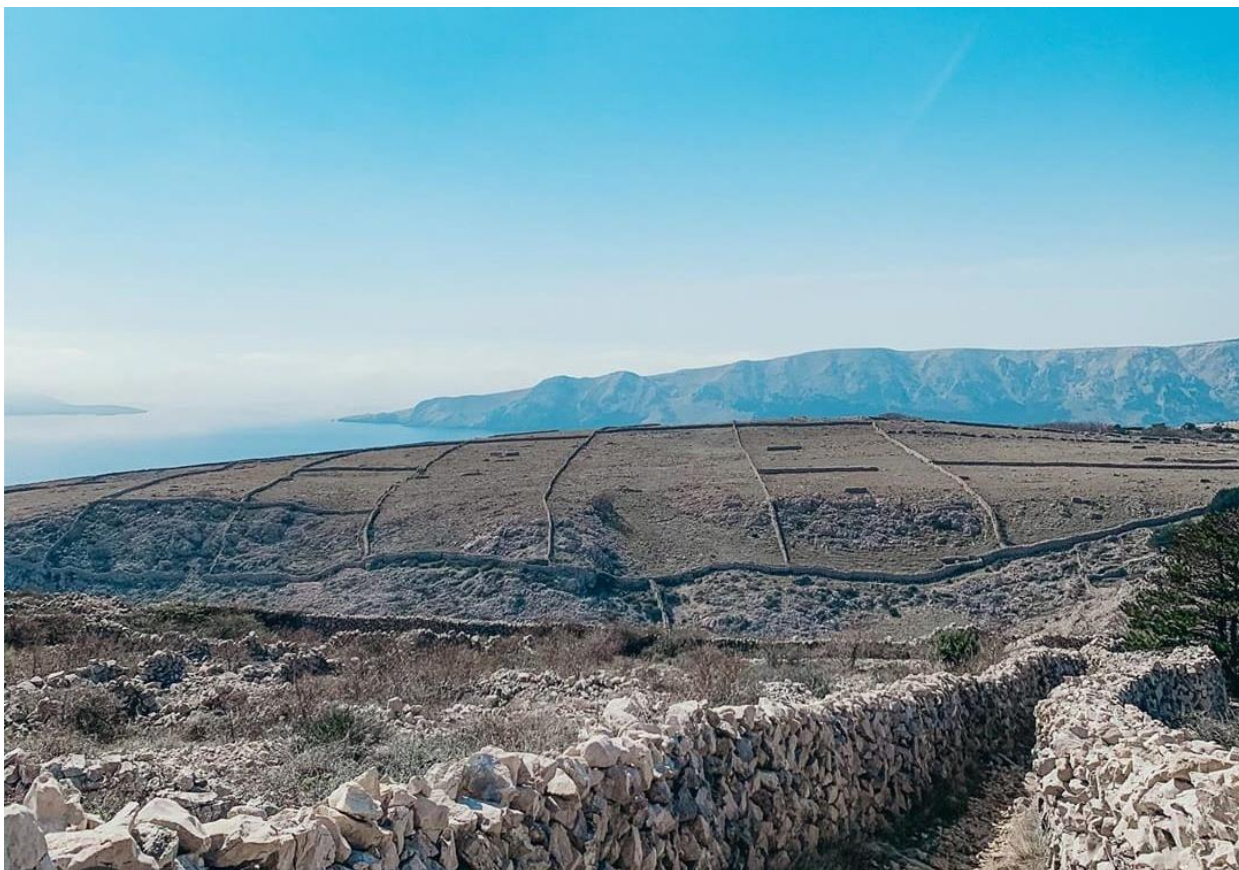
Sl. 1. Geografski položaj otoka Krka i administrativna podjela

4.2. Prirodno-geografska obilježja

Krk karakteriziraju izrazito povoljna klimatska obilježja. Prema Köppenovoj klasifikaciji klimatskih tipova otok ima umjereno toplu vlažnu klimu s vrućim ljetom (Cfa) kao i veći dio njegovog okruženja, odnosno Kvarnera i Istre. Ljeta su vruća, a zime svježije. Padaline su

ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine pa se ne izdvaja suho razdoblje (Šegota i Filipčić, 1996). Najtopliji mjesec na Krku je srpanj s prosječnom mjesečnom temperaturom od 24,7 °C, a najhladniji veljača s prosječnom mjesečnom temperaturom od 6,1 °C. Najvažniji čimbenici koji utječu na klimu otoka su njegova geografska širina tj. morski smještaj otoka, gorja u njegovoj blizini (Učka, Čićarija, Snježnik, Mala i Velika Kapela i Velebit) te oblik otoka i obilježja njegove obale. Koeficijent razvedenosti obale od 2,1 potvrđuje činjenicu kako otok ima visok stupanj razvedenosti što je vidljivo i u velikom broju uvala i zaljeva. Krk je reljefno relativno nizak otok, područja iznad 300 metara nadmorske visine zauzimaju tek 14,6 % površine otoka stoga nadmorska visina kao klimatski čimbenik nema značajniju ulogu (Sijerković, 2019).

Reljefno se razlikuju tri različita dijela otoka – sjeverni, srednji i južni Krk. Sjeverni Krk je niska vapnenačka zaravan dok srednjim Krkom dominiraju dolomitni blagi valoviti reljefni oblici. To je najnaseljeniji dio otoka na koji otpada 88% naselja te je ujedno i površinski najveći (zauzima 57% površine otoka). U ovom se dijelu otoka nalazi i najveći jezero, jezero Ponikva, važno za vodoopskrbu otoka. Južni Krk je visoka vapnenačka zaravan razdvojena flišnom udolinom koja se prostire sredinom otoka i ima veliku poljoprivrednu važnost (Njegač, 2015).

Sl. 2. Krajoblik južnog Krka

Izvor: autorica, 2020.

4.3. Historijsko-geografski razvoj

Poznato je da je otok Krk naseljen od neolitika što potvrđuje više manjih zbirki različitih predmeta iz tog razdoblja (Bolonić i Žic Rokov, 2002). “Ostaci prvobitnih ljudskih zajednica nalaze se i na Krku” (Lajić, 2006, 19). Prva značajnija etnička skupina važna za pregled historijsko-geografskog razvoja otoka jest ilirska, odnosno ilirsko pleme Japoda koje se prvotno naselili na otok i koje su potisnuli Kelti. Njihovo mjesto zauzima ilirsko pleme Liburna koji su naseljavali veći dio Kvarnera i zadržali su se na otoku stoljećima. Gradili su naseobine na teže pristupnim, uzvišenim i samim time strateški povoljnim položajima. Ostaci takvih naselja pronađeni su na više lokaliteta na otoku, primjerice na brežuljcima Mali i Veli Kaslir u blizini Punta, na brdašcu Gradina između uvale Čavlena i Porta, itd. Najveće liburnsko naselje na otoku bio je grad Krk u kojem je to ilirsko pleme ostavilo značajan trag. Pronađeni su brojni ilirski predmeti, gradske zidine, a i prvotni naziv Krka, Kurikta, ilirizirana je riječ (Bolonić i Žic Rokov, 2002).

U 9. stoljeću Krk dolazi pod vlast Rimskog Carstva u kojem ostaje sve do njegovog pada 476. godine. Za vrijeme Rimskog Carstva, na otoku su postojala dva značajnija naselja – Krk (Curicum) i Fulfinij (Fulfinium) u uvali Sepen nedaleko od Omišlja. U Krku i Fulfiniju podizani su hramovi, terme i ostale kulturne ustanove čiji su ostaci vidljivi i danas. Osim u graditeljstvu, Rimljani su ostavili značajan trag u vidu raznih običaja, jezika, toponima i dr. Nakon propasti Rimskog Carstva, otok dolazi pod vlast Ostrogota, a zatim od 536. godine postaje sastavni dio Bizantskog Carstva. Za vrijeme bizantske vladavine, otok je bio podijeljen na općine utemeljen oko utvrda, odnosno oko grada Krka, Baške, Omišlja, Dobrinja i Vrbnika (Bolonić i Žic Rokov, 2002).

Sl. 3. Ostaci bazilike na arheološkom lokalitetu Mirine Fulfinium pokraj Omišlja
Izvor: autorica, 2020.

Hrvati na otok dolaze tijekom 7. stoljeća i naseljavaju prostor Baške, Dobrinja, Omišlja i Vrbnika. Pretpostavlja se kako su prvotno naselili ta područja zbog mogućnosti bavljenja poljoprivredom i lakšeg ostvarivanja kontakata sa snažnijom zajednicom Hrvata na obližnjem kopnu. Godine 998. otok pada pod vlast mletačkog dužda Petra II. Orseola, a šezdesetih godina 11. stoljeća na vlast dolaze hrvatski vladari. Dokaz o vladanju hrvatskih vladara, konkretno

kralja Zvonimira jest Bašćanska ploča iz 1100. godine pronađena u Jurandvoru kraj Baške u kojoj se spominje Zvonimirovo ime (Bolonić i Žic Rokov, 2002). Krk je u 11. stoljeću bio snažno glagoljaško središte, a posebno se isticao Vrbnik. Naime, u vrbničkom glagoljskom skriptoriju nastao je najveći broj glagoljskih rukopisa koji su i danas sačuvani (Općina Vrbnik, n.d.).

Nakon smrti kralja Zvonimira, vlast na otoku preuzima Mletačka Republika. Mleci su vladali formalno, a otok su dali u zakup Dujmu. Dujam je bio knez krčki, član poznate plemićke obitelji Frankopan koja je stoljećima vladala otokom (Bolonić i Žic Rokov, 2002). Frankopani se ističu kao jedini vladari koji su vladali kvarnerskim otocima koji su bili krčkog, odnosno hrvatskog porijekla, a ne talijanskog (Lajić, 2006). Uz Frankopane se vezuju brojne legende i bogato kulturno-povijesno nasljeđe. “Krk je bio jedan od strateških frankopanskih gradova koji i danas baštini vrlo dobro ušćuvani frankopanski kaštel na trgu Kamplin” (Turistička zajednica Grada Krka, n.d.). Također, Lajić (2006) navodi kako su za vrijeme Frankopana izgrađene sve važnije javne institucije poput katedrale, bolnica, kneževog dvora i dr. Zadarskim mirom iz 1358. godine otok dolazi pod vlašću hrvatsko-ugarskih vladara, a onda ponovno 1486. godine vlast uspostavlja Mletačka Republika. Krk je imao ograničen stupanj autonomije koji je unatoč ograničenosti dopuštao djelovanje Velikog i Malog vijeća. U ovom razdoblju glagoljaštvo sve više jača, a njeni su čuvatelji svećenici i redovnici. Glagoljaški centri, osim Vrbnika, postaju i Dobrinj i Omišalj (Bolonić i Žic Rokov, 2002).

Propast Mletačke Republike 1797. godine, značila je burne godine mijenjanja vlasti na otoku. Krk je nakratko bio austrijski posjed, zatim je Požunskim mirom postao sastavni dio Kraljevine Italije, a 1809. godine ulazi u sastav Ilirskih pokrajina. Odlukom Bečkog kongresa, Krk pripada Austriji, a samo sedam godina poslije pripojen je Istri. Pripajanje Krka, Cresa i Lošinja Istri uzrokovalo je jačanje hrvatskog narodnog preporoda na otocima. Raspadom Austro-Ugarske Monarhije, talijanska vojska je okupirala otok. Ugovorom iz Rapalla iz 1920. godine, Krk je pripojen Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. U travnju 1941. godine, ponovno ga je okupirala talijanska vojska, a zatim i njemačka vojska. Oslobođen je u travnju 1945. i otada se kontinuirano nalazi u sastavu Republike Hrvatske (Bolonić i Žic Rokov, 2002). Otok Krk prostor je bogate prošlosti, odnosno prostor prožimanja različitih povijesnih utjecaja i kulturno-civilizacijskih krugova koji su ostavili impresivne kulturno-povijesne spomenike, ali i zanimljivu toponimiju koja predstavlja odraz različitih povijesnih razdoblja.

Sl. 4. Iskrcavanje njemačke vojske u Malinsku 1943./1944.

Izvor: Facebook grupa Stare fotke otoka Krka i njegovih stanovnika, 2020.

5. KRETANJE STANOVNIŠTVA OTOKA KRKA KROZ POVLJEST

5.1. Razvoj naseljenosti i liburnsko razdoblje

Kao što je prethodno spomenuto, otok Krk ima bogatu prošlost obilježenu čestim promjenama vlasti što je imalo značajan utjecaj na etničku strukturu stanovništva i samo kretanje stanovništva otoka. Naime, promjena vlasti na otoku često bi uzrokovala migracije određenih skupina stanovništva. Osim faktora političke prirode, na kretanje stanovništva Krka utjecali su i čimbenici gospodarske prirode poput bolesti vinove loze, epidemije, ratovi i dr. Kroz stoljeća, otok je prolazio kroz različite demografske procese i trendove, koje je vrlo često dijelio s ostalim, susjednim mu, kvarnerskim otocima Cresom, Lošinjem i Rabom.

Iako je otok Krk naseljen od prapovijesnih vremena, prvi poznati demografski podaci potječu tek iz liburnskog razdoblja. Poznato je kako su bili prisutni jaki migracijski procesi uzrokovani čestim ratnim sukobima te visoke stope mortaliteta. Također, stručnjaci su iz brojnih arheoloških i epitafskih nalaza utvrdili kako je prosječna starost stanovništva bila mala,

odnosno iznosila je 36 godina za žene i 39 godina za muškarce. Malu prosječnu starost pripisuju teškim uvjetima života (Lajić, 2006).

5.2. Razdoblje rimske vladavine

Za vrijeme rimskog razdoblja vladavine dolazi do demografskog rasta uzrokovanog gospodarskim razvojem, prvenstveno poljoprivrede. Na Krku se razvilo maslinarstvo i vinogradarstvo, što je uz povoljan pomorski položaj odnosno razvijeno pomorstvo i ribarstvo, predstavljalo značajan privlačan faktor za doseljavanje stanovništva budući da su se uvjeti života poboljšali. Doseljenici su uglavnom bili stanovnici rimskog podrijetla. Porastom stanovništva, razvijala su se postojeća naselja i stvarala nova (Lajić, 2006). Pretpostavlja se kako je sam grad Krk u vrhuncu demografskog razvoja mogao imati 3 500 stanovnika dok neki stručnjaci navode kako je otok imao čak 10 000 do 15 000 stanovnika (Bolonić i Žic Rokov, 2002).

5.3. Dolazak Hrvata i bizantska vladavina

Raspad (Zapadnog) Rimskog Carstva 476. godine donio je promjene u demografskoj slici otoka. “Od raspada Zapadnorimskog Carstva do pojave hrvatske samostalne države (882. godine) na Kvarnerskim su se otocima događali burni i raznovrsni demografski procesi” (Lajić, 2006, 50). Prvenstveno su dominirali migracijski procesi. Krk je zbog otočnog karaktera, izoliranosti i udaljenosti od ratnih neprilika, pružao sigurno utočište za brojno stanovništvo koje se doselilo iz kopnenog područja ugroženog ratnim razaranjima. Prethodno spomenute karakteristike otoka Krka, privukle su i Hrvate koji su potom naselili otoka diljem kojeg su osnovali nova naselja. Budući da su Hrvati bili primitivniji narod od onog već prisutnog na otoku, imali su više stope mortaliteta što je uzrokovalo pogoršanje izuzetno pozitivne demografske slike stvorene sve brojnijom imigracijom romanskog stanovništva. Vladavina Bizanta koja je uslijedila označena je kao razdoblje konstantnog opadanja broja stanovništva i nepovoljnih demografskih prilika u vidu negativnog migracijsko salda i viših stopa mortaliteta (Lajić, 2006).

Nakon nepovoljnog demografskog razdoblja, počinje ponovni rast otočkog stanovništva uzrokovan prvenstveno imigracijom s kopna. Političko stanje i ratna razaranja na kopnu

djelovala su kao push faktori pri migraciji stanovništva. Dodatno, rat je uzrokovao pojavu kompenzacijskog nataliteta (Lajić, 2006). Kompenzacijski natalitet ili nadoknadna rodnost javlja se poslije ratnih razdoblja i predstavlja težnju da se nadoknadi i ponovno uspostavi ritam sklapanja brakova i rađanja prekinut ratnim zbivanjima (Nejašmić, 2005).

5.4. Razdoblje mletačke vladavine

Prestankom bizantske, a početkom mletačke vladavine otokom, dolazi do epidemije kuge koja je u desetljećima koja su uslijedila uzela brojne živote što je uzrokovalo vrlo visoke stope mortaliteta: "...koja je svojom katastrofalnošću, znala desetkovati srednjovjekovno stanovništvo otočnih naselja." (Lajić, 2006, 81). Dodatnu otegotnu okolnost predstavljali su česti sukobi Mletačke Republike i otočna obaveza opremanja galije u ratnom razdoblju koju su morali izvršavati muškarci mlađe životne dobi, odnosno biološki kvalitetna dobna skupina (Lajić, 2006).

U razdoblju mletačke vladavine provedeni su prvi vjerodostojniji popisi stanovništva i prvi statistički zapisi biološkog kretanja na kvarnerskim otocima, a pisani su na latinskom, talijanskom i glagoljicom. Prvi statistički podaci o broju stanovnika na otoku Krku potječu iz 1527. godine i bilježe ukupno 10 461 stanovnika na otoku. Podatke je prikupio mletački providur A. Valeria, a cilj samog popisivanja stanovništva bio je regrutacija galijota. Gotovo desetljeće kasnije, L. Gissi u svom izvješću navodi kako je na otoku 8 000 stanovnika. Pretpostavlja se kako je prirodni pad od -2,4% uzrokovan kugom i pogibijama u ratu. Godine 1587. D. Bembo provodi popis stanovništva koji broji 6 836 stanovnika na otoku. Popis se razlikuje od prethodnih po tome što Bembo popisuje stanovništvo svih kaštela na otoku, odnosno popisuje stanovništvo na nižoj teritorijalnoj jedinici nego što je to slučaj kod prethodnih popisa stanovništva što čini ovaj popis detaljnijim i vjerodostojnijim (Lajić, 2006). Ovaj popis također bilježi pad broja stanovništva, a sam autor navodi kako je otok Krk "u prethodnih petnaestak godina mnogo propao" (Lajić, 2006, 92). Kontinuirani prirodni pad posljedica je kuge koje je vladala, pogibijama u ratovima te iseljavanja Vlaha što se posebice odnosilo na prostor Dubašnice. Kako bi se izrazito nepovoljna demografska situacija otoka popravila, Mletačka je Republika raznim povlasticama nastojala potaknuti doseljavanje stanovništva s kopna na otok kako bi mehaničko kretanje popravilo loše prirodno kretanje (Lajić, 2006).

Posljednje razdoblje mletačke vlasti, odnosno 18. stoljeće, donijelo je detaljnije bilježenje statističkih podataka. Točno se mogu odrediti vrijednosti nataliteta i mortaliteta te selidbena salda, iako u nešto manje preciznijem obliku. Preciznije bilježenje podataka ukazalo je na nejednakost prirodnog kretanja u ruralnim i urbanim sredinama. Naime, natalitet je bio nešto viši u ruralnim sredinama dok je na mortalitet utjecalo znatno više čimbenika stoga je on oscilirao. Popis stanovništva iz 1781. godine smatra se najvjerodostojnijim izvorom podataka za ovo razdoblje, a navodi kako je na otoku Krku 9 932 stanovnika što čini 41% ukupne populacije kvarnerskih otoka. Porast stanovništva posljedica je prirodnog prirasta (Lajić, 2006).

5.5. Prijelaz iz 18. u 19. stoljeće

Politička previranja i promjena vlasti, među brojnim negativnim posljedicama, imala je i pozitivnu posljedicu u vidu težnje novih vladara da se statistički popiše stanovništvo kako bi imali bolju predodžbu prostora i njegovog stanovništva. Iz spomenutog su razloga u razdoblju od 1798. do 1808. godine provedena čak četiri popisa stanovništva. Svi su rađeni i objavljeni na talijanskom jeziku, a bilježe povoljnu demografsku sliku svih kvarnerskih otoka. Prisutan je prirodni prirast, a migracijski saldo je neutralan što znači da je iseljavanje jednako useljavanju (Lajić, 2006).

5.6. Razdoblje austrijske vlasti

Austrija 1857. godine provodi popis stanovništva, a popis je obuhvaćao i otok Krk budući da su se tada kvarnerski otoci nalazili pod austrijskom vlašću. Popis je ostvaren 31. listopada 1857. godine i iznimno je važan demografsko-statistički događaj tog doba. Popis navodi kako otok Krk ima ukupno 15 218 stanovnika što čini 40,17 % ukupne populacije kvarnerskih otoka (Lajić, 2006).

U idućim popisima stanovništva, provedenima 1869. i 1900. godine, otok Krk bilježi kontinuirani porast broja stanovnika. Popis stanovništva iz 1869. navodi na otoku 18 089 stanovnika što ukazuje na porast od 8,4%, a onaj iz 1900. bilježi porast od 6,4%, odnosno na otoku je tada popisano 21 140 stanovnika (Lajić, 2006).

5.7. Prijelaz iz 19. u 20. stoljeće

Otok Krk na prijelazu tisućljeća bilježi najveći desetljetni porast od svih kvarnerskih otoka koji je iznosio 9,85%, a broj stanovnika iz popisa 1900. godine predstavlja demografski vrhunac otoka. Kontinuirani prirodni rast stanovništva posljedica je povećanja životnog standarda. Viši stupanj životnog standarda ostvaren je boljom zdravstvenom zaštitom, razvojem obrazovanja i same kulture življenja, ali i gospodarskim faktorima poput sve veće atraktivnosti i ulaganja u otok (pomorstvo, zanatstvo, poticanje turizma) (Lajić, 2006). Dominantan je bio progresivni tip dobno-spolne piramide, odnosno piramida s prevladavajućim udjelom mladog stanovništva i visokim stopama rasta stanovništva (Proleksis enciklopedija, 2012).

Razvoj turizma i uslužnih djelatnosti privlačio je ulaganje stranaca koji su se u sve većem broju počeli doseljavati na otok. Imigracija stranaca iznimno je važna u ovom razdoblju budući da je u mehaničkom kretanju kvarnerskih otoka bila dominantna prekomorska emigracija uzrokovana krizom brodogradnje i pomorstvom te vinogradarstva. Također, industrijalizacija i potražnja radne snage u prekomorskim zemljama predstavljala je dodatan push faktor za otočane. O ozbiljnosti i intenzitetu iseljavanja svjedoči i podatak kako je tadašnji poglavar Krčke biskupije, biskup Antun Mahnić, pozvao svećenstvo na sprječavanje sve brojnijeg iseljavanja stanovništva (Lajić, 2006).

6. UTJECAJ IZGRADNJE KRČKOG MOSTA NA KRETANJE STANOVNIŠTVA

6.1. Kretanje stanovništva u 20. stoljeću prije izgradnje Krčkog mosta

Prijelaz stoljeća obilježen je pozitivnim demografskim kretanjima. Popis stanovništva iz 1910. godine ukazuje kako je na otoku ukupno 21 259 stanovnika, a pojedina naselja, primjerice Kras (općina Dobrinj) i Muraj (Grad Krk), doživljavaju svoj povijesni demografski maksimum (Lajić, 2006). Politička nestabilnost, gospodarske krize i ratna zbivanja uzrokovali su suprotan demografski tijek u narednim desetljećima kada kvarnerski otoci, pa tako i otok Krk bilježe negativne demografske trendove. Prirodno kretanje postaje sve nepovoljnije, a snažna emigracijska kretanja otočana dovode otok u ekstremno nepovoljnu demografsku situaciju.

Prvi svjetski rat odnio je brojne živote što je vidljivo u višim stopama mortaliteta i smanjenju muške populacije otoka što potvrđuje popis stanovništva iz 1921. godine. Također, bilježi pad stopa nataliteta kao posljedice sve uže fertile baze dobno-spolne piramide stanovništva. Mehaničko kretanje također postaje sve negativnije. Emigracija je sve zastupljeniji proces, a u najvećoj je mjeri uzrokovana gospodarskom krizom. Stanovništvo u najvećoj mjeri iseljava u prekomorske zemlje ili u priobalje koje se počinje industrijalizirati i urbanizirati. Popis ukazuje na smanjenje broja kuća za stanovanje na otoku što potvrđuje činjenicu kako su se cijele obitelji iseljavale. Naposljetku, navedeni su se trendovi odrazili na kretanje broja stanovnika stoga popis stanovništva iz 1921. godine broji 20 849 stanovnika što je godišnji pad od 1,9%. Trend pada broja stanovnika uočen je i u idućem popisu stanovništva iz 1931. godine što je vidljivo prema podacima u tab. 1. Također, bilježi se pad nataliteta uzrokovan iseljavanjem mlađe populacije i rast mortaliteta kao posljedice ratnih zbivanja i pandemije španjolske gripe (Lajić, 2006).

Tab.1. Prirodno kretanje stanovništva na otoku Krku prema popisima stanovništva od 1910. do 1931. godine

Popis stanovništva	Ukupan broj stanovnika	Broj Rođenih	Broj umrlih	Prirodna Promjena
1910.	21 259	7042	4593	2449
1921.	20 849	6633	5711	922
1931.	20 043	5121	3413	1708

Izvor: autorica prema Lajić, 2006.

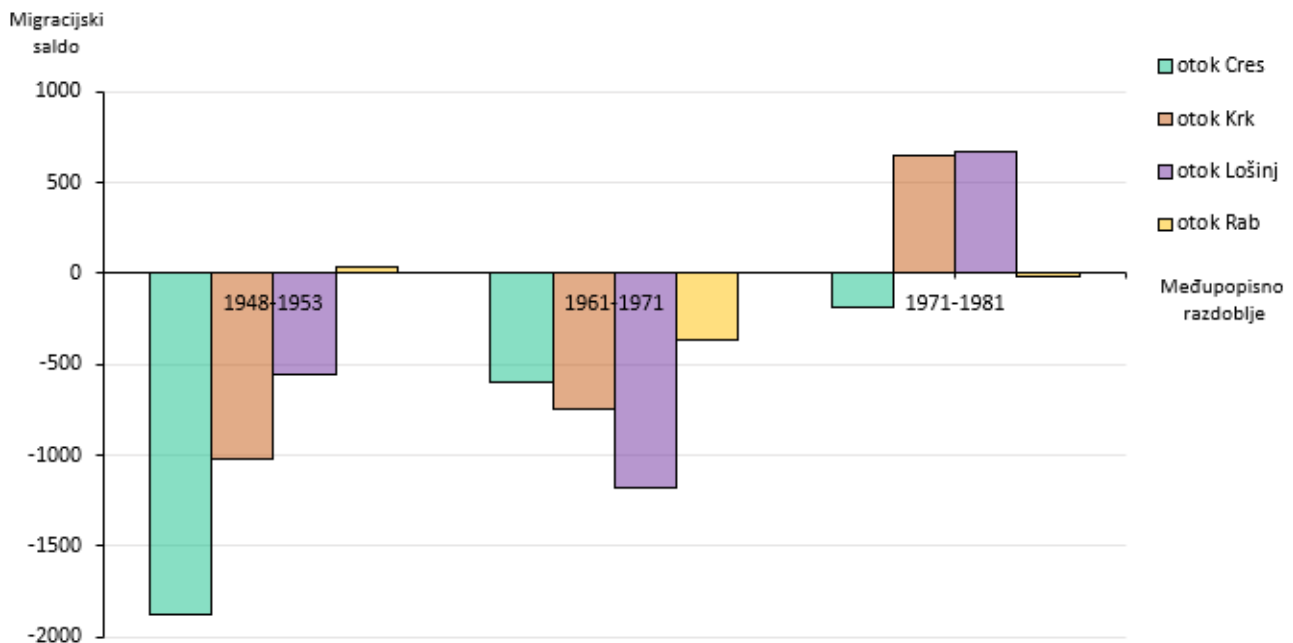
Tijekom 30-ih godina 20. stoljeća dolazi do poboljšanja životnih uvjeta razvojem i napretkom zdravstvene zaštite te razvojem prometne povezanosti otoka i komunalne infrastrukture što je uzrokovalo smanjenje stopa mortaliteta, a samim time poboljšanje prirodnog kretanja (Lajić, 2006). Međutim, Drugi svjetski rat i ratna događanja pogoršali su demografsku situaciju. Godišnja stopa mortaliteta uslijed brojnih ratnih stradanja, znatno se povisila i iznosila je 22.2%. Godišnja stopa nataliteta bila je u padu, a na njen pad su najviše utjecale demografska starost stanovništva, ratne pogibije i iseljavanje otočana. Popis iz 1948. godine ukazuje na iznimno staru strukturu stanovništva otoka. Udio stanovništva iznad 60 godina iznodio je 18%, što je 6% više od granice demografske starosti. Uzrok takve dobne

strukture stanovništva jest kontinuirano iseljavanje mladog stanovništva i stradanja mladog stanovništva u ratu (Lajić, 2006).

Prirodno kretanje je usprkos visokim stopama mortaliteta bilo u znaku slabog prirodnog prirasta zahvaljujući stopama nataliteta koje su još uvijek bile nešto više. No, unatoč pozitivnom prirodnom kretanju, demografska slika se pogoršavala zbog sve negativnijeg migracijskog salda. Pad životnog standarada uzrokovan kolektivizacijom zemljišta, političkom nestabilnosti i lošim poljoprivrednim godinama uzrokovala je sve brojnije iseljavanje otočana. Zanimljivo je spomenuti kako je tada iseljavanje bilo dozvoljeno samo pripadnicima talijanske zajednice na otoku, stoga se veliki dio hrvatskog stanovništva otoka deklarirao Talijanima kako bi se mogli iseliti. Iz navedenog razloga, velik je broj iseljenika odselio upravo u Italiju (Lajić, 2006).

Popis stanovništva iz 1961. godine obilježeno je smanjenjem broja stanovništva i intenzivnom depopulacijom koja je za otok Krk na godišnjoj razini iznosila -1,8%. Smanjuje se prirodni prirast približavanjem vrijednosti nataliteta i mortaliteta, tj. padom vrijednosti nataliteta, a porastom vrijednosti mortaliteta. Također, migracijski saldo nastavlja biti negativan. Nepostojanje antiemigracijske politike i industrijalizacija kopna koja pruža mogućnost zarade uzrokovali su sve brojnije iseljavanje stanovništva (Lajić, 2006).

Otok Krk je zbog blizine kopna i obližnje Rijeke posebno bio pogođen, stoga se isticao kao kvarnerski otok s vrlo visokim negativnim migracijskim saldom što se uočava usporedom s ostalim kvarnerskim otocima na sl.5. Depopulacija postaje osnovna pojava svih kvarnerskih otoka u idućim desetljećima, uzrokovana u najvećoj mjeri negativnim migracijskim saldom (90%), a zatim prirodnim padom (10%) (Lajić, 2006).

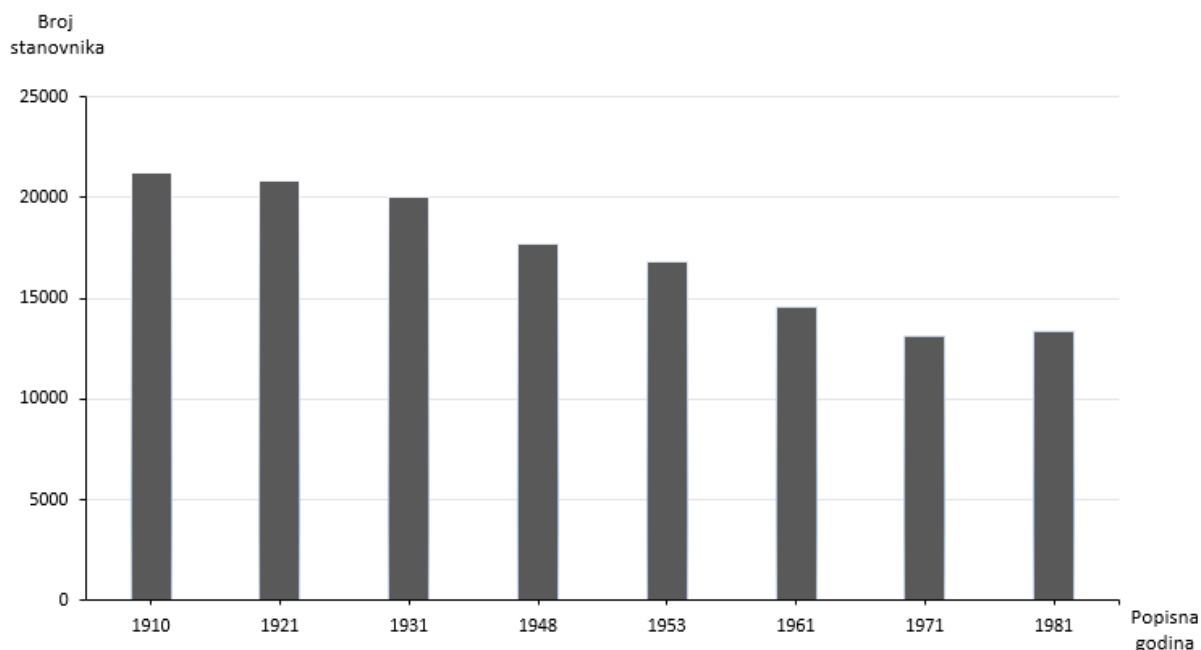

Sl. 5. Usporedba kretanja migracijskog salda otoka Krka i drugih kvarnerskih otoka za odabrana međupopisna razdoblja

Izvor: autorica prema Lajić, 2006.

Razdoblje od 1961. do 1971. godine obilježeno je depopulacijom što potvrđuju podaci popisa stanovništva iz 1971. godine. Stope nataliteta bile su niske, a stope mortaliteta izrazito visoke. Prirodno je kretanje imalo negativni predznak, odnosno prisutan je bio prirodni pad. Mehaničko kretanje stanovništva postalo je izraženije zbog odluke o nesmetanom dopuštanju odlasku otočana na rad u inozemstvo (Lajić, 2006). Novosel (1974) navodi kako je otok Krk upravo u razdoblju od 1948. do 1971. godine ostvario najveći gubitak stanovništva, odnosno izgubio je 56,4% stanovništva. Zastupljen je bio regresivni tip piramide s uskom osnovicom i širokim vrhom, tj. malim udjelom mladog stanovništva, a velikim udjelom starog stanovništva koji dovodi do depopulacijskih procesa (Proleksis enciklopedija, 2012).

Tek popis stanovništava iz 1981. godine bilježi porast stanovništva od 1,7% (sl.6.). Porast je ostvaren zahvaljujući pozitivnom migracijskom saldu, dok je prirodno kretanje obilježeno prirodnim padom od -3,2%. Otok Krk u razdoblju od 1976. do 1981. godine bilježi smanjenje emigracije, a povećanje imigracije što se može pripisati značajnijem razvoju turizma na otoku te sve izvjesnijem povezivanju otoka s obližnjim kopnom (Lajić, 2006).

Sl. 6. Kretanje broja stanovnika otoka Krka za razdoblje od 1910. do 1981.

Izvor: autorica prema Lajić, 2006.

6.2. Krčki most

Most Krk, ili Krčki most, povezuje otok Krk sa susjednim kopnom, a pušten je u promet 19. srpnja 1980. godine. Njegova duljina iznosi 1.7 kilometara te se sastoji se od dva luka, Velikog i Malog kojima su premošteni Tihi i Burni kanal (ARZ, n.d.). Prvotna ideja o povezivanju otoka Krka s kopnom potječe iz razdoblja nakon Prvog svjetskog rata, odnosno krajem 1918. godine kada je postalo jasno kako će Rijeka postati dio Italije. Postojala je namjera da se lučki gospodarski pogoni Sušaka presele u Malinsku na otoku Krku pa se razmatrala mogućnost izgradnje željezničke pruge na relaciji Ogulin-Sušak s odvojkom prema Malinskoj za što je bio potreban most koji bi spajao otok s kopnom i tako olakšao prometno povezivanje. Od izgradnje luke i preseljenja lučkih pogona u Malinsku u međuvremenu se odustalo, no ideja o povezivanju Krka s kopnom nije slabila (Simović, 2000). Dapače, 1960. godine Narodni odbor Rijeke naručuje studiju o mogućnosti izgradnje mosta. Predložena su brojna rješenja, među kojima se izdvaja prijedlog tunela ispod mora, visećeg mosta kod Jadranova te izgradnje mosta preko otočića Sv. Marka ili rta Voščica na poluotoku Voz. Nakon detaljnih i sveobuhvatnih analiza, izgradnja mosta preko otočića Sv. Marko pokazala se kao tehnički i financijski najpovoljnija budući da je zadovoljavala uvjete o čvrstoći tla i dubini mora te je ujedno bila najbliža kopnu. Gradnja mosta trajala je četiri godine, a predvodili su je inženjeri

Ilija Stojanović i Stanko Šram. Gradnju mosta pratili su brojni svjetski mediji i stručnjaci, a snimljen je i velik broj dokumentaraca tijekom i nakon izgradnje. Most je bio veliki izazov budući da se nisu mogli primjeniti već poznati građevinski postupci, a dodatnu je pozornost privukao raspon Velikog luka koji je sa svojih 390 metara postao najveći na svijetu. Izgradnja Krčkog mosta značila je ostvarenje sna brojnih otočana te predstavljala simbol i garanciju razvoja otoka Krka (Peč, 2007).

Sl. 7. Gradnja Krčkog mosta

Izvor: Grad Krk, 2020.

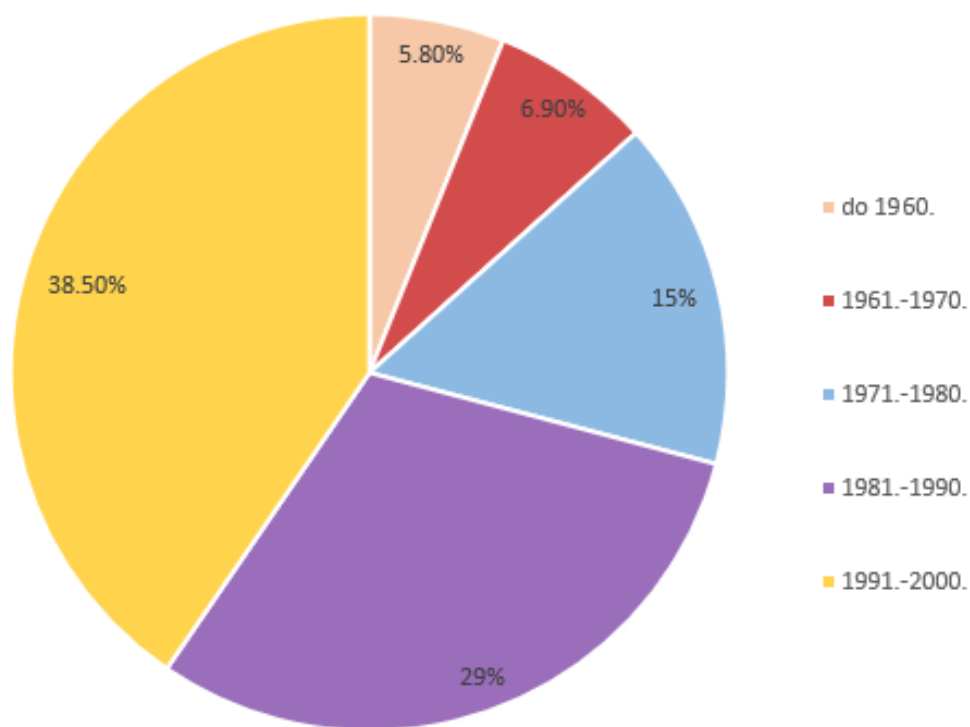
6.3. Kretanje stanovništva u 20. i 21. stoljeću nakon izgradnje Krčkog mosta

Razvoj otoka ostvaren je gospodarski, prometno i demografski. Gospodarska struktura otoka promijenjena je kao posljedica sve snažnijeg razvoja turizma i uslužnih djelatnosti povezanih s turizmom. Izgrađen je i petrokemijski kompleks i naftovodni terminal što je predstavljalo dodatan privlačni faktor u naseljavanju otoka kao mjestu života i rada. Također, izuzetno važna izgradnja Krčkog mosta znatno je olakšala prometovanje između otoka i kopna. Bolja i jednostavnija prometna povezanost otoka s kopnom omogućila je brži i intenzivniji

gospodarski razvoj otoka, posebice turizma i ostalih tercijarnih djelatnosti vezane uz turizam, te učinila otok atraktivnijim prostorom za daljnja gospodarska ulaganja i naseljavanje.

Popis stanovništva iz 1991. godine potvrđuje porast stanovništva za 23% stoga je broj stanovnika iznosio 16 402. Porast je ostvaren povoljnijim prirodnim kretanjem nego u prethodnim razdobljima, a stopa prirodne promjene iznosila je -0,4 %. No, dominantnu ulogu u porastu broja stanovnika imao je izrazito pozitivan migracijski saldo čija je vrijednost za razdoblje od 1982. do 1991. godine iznosila 3 128. Ukupan broj doseljenog stanovništva na otok bio je 3 970 što znači da je svaki četvrti stanovnik promjenio mjesto stanovanja na otoku ili je došao na otok. O značajnosti imigracije na otoku Krku govori činjenica kako je broj imigranata na Krku bio veći od cjelokupne populacije otoka Cresa (Lajić, 2006).

Popis stanovništva iz 2001. godine bilježi najveću stopu rasta broja stanovnika (Lajić, 2006). Otok broji 17 860 stanovnika, a čak je 57% stanovništva doseljeno (Jovanić i dr., 2014). Na sl. 8. prikazano je vrijeme doseljavanja stanovništva na otok Krk i uočava se kako je najveći udio doseljenog stanovništva na otok stigao upravo u razdoblju od 1991. do 2000. godine, čak 38,50%. Najviše je doseljenih u sjevernom dijelu otoka, u općini Omišalj i općini Malinska-Dubašnica (Jovanić i dr., 2014). Otok Krk bio je najatraktivniji useljenički otok i doživljava svoj demografski polet. Dodatan privlačan faktor u razdoblju od 1992. do 2001. godine bila je izoliranost otoka od ratnih zbivanja koja su se odvijala u drugim dijelovima Republike Hrvatske. Pozitivan migracijski saldo poništio je nepovoljno prirodno kretanje, a imigracija je popravila i starosnu strukturu stanovništva. Stanovništvo je pomlađeno, smanjen je indeks starenja i koeficijent starosti te se smanjio apsolutni broj stanovništva najstarije dobi (Lajić, 2006).

Sl. 8. Vrijeme doseljavanja stanovništva na otok Krk

Izvor: autorica prema DZS, 2002.

Trend rasta stanovništva nastavio se, stoga popis stanovništva iz 2011. godine bilježi porast od 10,3%. Prema podacima popisa, Krk broji 19 383 stanovnika što ga čini hrvatskim otokom s najvećim brojem stanovnika (DZS, 2018). Jedinice lokalne samouprave s najvećim brojem stanovnika su Grad Krk te općine Malinska-Dubašnica i Omišalj. Nalaze se na sjevernoj, tj. zapadnoj strani otoka i smatraju se težištima naseljenosti na otoku. Razlog veće naseljenosti upravo ovih općina i grada jest, osim intenzivnijeg razvoja turizma i industrije, blizina Krčkog mosta i bolja prometna povezanost s mostom, a time i kopnom (Jovanić i Turk, 2013). Važno je napomenuti kako sve općine na Krku bilježe porast broja stanovnika što je vidljivo prema podacima u tab. 2. Općina Omišalj je iznimka, odnosno bilježi neznatan pad broja stanovnika koji se može pripisati neposrednoj blizini županijskog i makroregionalnog središta, Rijeke.

Tab. 2. Kretanje broja stanovnika svih JLS otoka Krka za razdoblje od 1971. do 2011.

JLS	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Baška	1 568	1 439	1 456	1 554	1 674
Dobrinj	2 244	1 949	1 944	1 970	2 078
Krk	3 586	3 918	4 997	5 491	6 281
Malinska-Dubašnica	1 502	1 752	2 161	2 726	3 134
Omišalj	765	914	2 723	2 998	2 983
Punat	1 551	1 645	1 808	1 876	1 973
Vrbnik	1 683	1 396	1 313	1 245	1 260
Ukupno	13 110	13 334	16 402	17 860	19 383

Izvor: autorica prema Jovanić i Turk, 2013.

Friganović (1990) navodi četiri emigracijska i četiri imigracijska tipova općega kretanja stanovništva koji se određuju prema odnosu popisne i prirodne promjene stanovništva. Emigracijski tipovi su E1 (emigracija), E2 (depopulacija), E3 (izrazita depopulacija) i E4 (izumiranje) dok su imigracijski tipovi I1 (ekspanzija imigracijom), I2 (regeneracija imigracijom), I3 (slaba regeneracija imigracijom) i I4 (vrlo slaba regeneracija imigracijom).

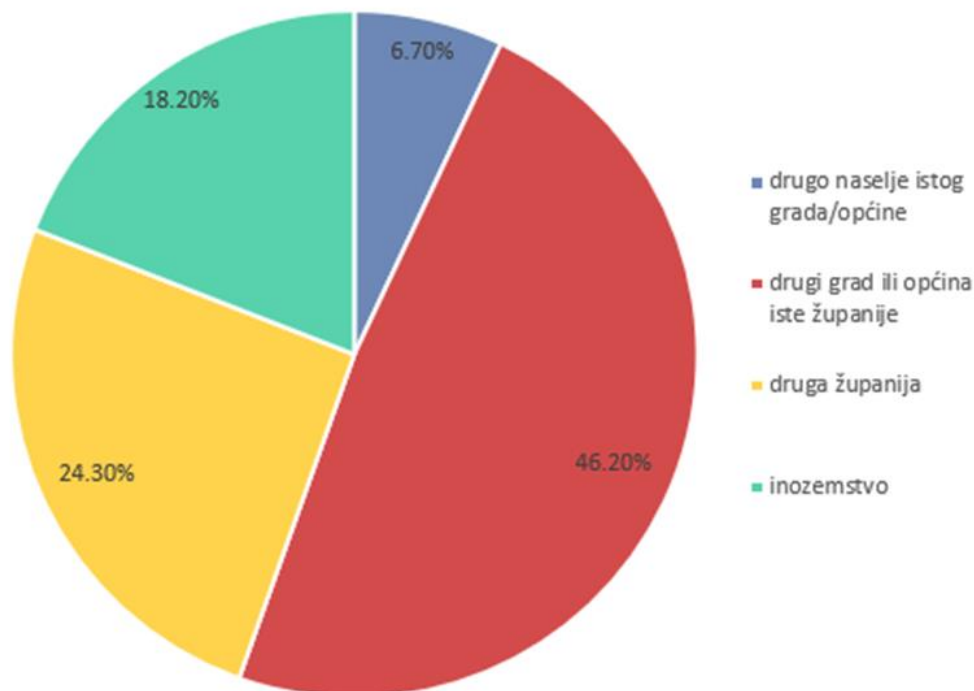
Prema podacima iz tab. 3. vidljivo je da sve jedinice lokalne samouprave otoka u razdoblju od 1971. do 1981. godine bilježe pozitivna, imigracijske tipove općeg kretanja stanovništva. Izuzetak su Općina Dobrinj i Općina Vrbnik na istočnoj strani otoka koje obilježava E4 tip općeg kretanja stanovništva što se može pripisati njihovoj lošijoj prometnoj povezanosti i manjem intenzitetu turističkog razvoja naspram ostatka otoka. No, u razdoblju od 1981. do 1991. sve jedinice lokalne samouprave, uključujući Općinu Dobrinj i Općinu Vrbnik, bilježe imigracijske tipove općeg kretanja stanovništva, a uzrok takvog trenda jest izgradnja i puštanje u promet Krčkog mosta 1980. godine. Grad Krk te Općina Malinska-Dubašnica i Općina Omišalj za navedeno razdoblje, kao i za razdoblje od 1991. do 2001. godine koje je uslijedilo, bilježe najviši stupanj imigracijskog kretanja stanovništva, odnosno tip I1. Prema podacima za razdoblje od 2001. do 2011., odnosno prema posljednjem popisu stanovništva, sve su jedinice lokalne samouprave zadržale imigracijski tip općeg kretanja stanovništva. Općina Omišalj predstavlja iznimku sa svojim E2 kretanjem stanovništva, a uzrok takve pojave već je prethodno spomenut.

Tab. 3. Opće kretanje stanovništva otoka Krka po jedinicama lokalne samouprave u razdoblju od 1971. do 2011. godine

		JLS							
		Baška	Dobrinj	Krk	Malinska-Dubašnica	Omišalj	Punat	Vrbnik	Ukupno
1971.-1981.	Popisna promjena	-129	-295	332	250	259	94	-287	224
	Prirodna promjena	-186	-284	196	28	56	-78	-127	-395
	Migracijska bilanca	57	-11	136	222	203	172	-160	619
	Tip općeg kretanja	I4	E4	I1	I1	I1	I2	E4	I3
1981.-1991.	Popisna promjena	17	-5	1 079	409	1 488	163	-83	3 068
	Prirodna promjena	-149	-283	265	75	174	-58	-96	-68
	Migracijska bilanca	166	278	814	334	1 314	221	13	3 136
	Tip općeg kretanja	I3	I4	I1	I1	I1	I2	I4	I2
1991.-2001.	Popisna promjena	98	26	494	565	275	68	-68	1 458
	Prirodna promjena	-175	-242	22	2	102	-62	-168	-525
	Migracijska bilanca	273	268	472	563	173	130	100	1 983
	Tip općeg kretanja	I3	I3	I1	I1	I1	I2	I4	I2
2001.-2011.	Popisna promjena	120	108	790	408	-15	97	15	1 523
	Prirodna promjena	-123	-177	-72	-34	36	-57	-82	-529
	Migracijska bilanca	243	285	862	442	-51	154	97	2 052
	Tip općeg kretanja	I3	I3	I2	I2	E2	I2	I3	I2

Izvor: autorica prema Jovanić i Turk, 2013.

Izgradnja mosta, osim što je omogućila olakšanu migraciju stanovništva s otoka na kopno i s kopna na otok, značajno je utjecala i na sastav doseljenog stanovništva. Naime, zbog iznimno povoljnog prostornog i prometnog položaja otoka većina imigranata na Krk se doselila iz užeg zemljopisnog okruženja, odnosno iz Primorsko-goranske županije. Na sl. 9. prikazano je podrijetlo doseljenog stanovništva prema podacima stanovništva iz 2011. godine, a važno je naglasiti kako su vrlo slični udjeli bili prisutni i u podacima prethodnih popisa stanovništva. S gotovo 50% u ukupnom udjelu, jasno je vidljivo kako dominira stanovništvo doseljeno iz Primorsko-goranske županije. Najmanji udio čine doseljenici iz drugih naselja istog grada ili općine, a zatim doseljenici iz inozemstva.

Sl. 9. Podrijetlo doseljenog stanovništva za 2011. godinu

Izvor: autorica prema DZS, 2011

Zaključno, intenzivniji razvoj turizma i bolja povezanost otoka Krka s kopnom znatno su utjecali na mehaničko kretanje stanovništva zahvaljujući čemu su jedinice lokalne samouprave otoka Krka od tradicionalnog prostora emigracijskog tipa općeg kretanja stanovništva postali većinski prostori imigracijskog tipa općeg kretanja stanovništva.

7. POSTOJEĆA DEMOGRAFSKA SITUACIJA I BUDUĆNOST

Demografska situacija Republike Hrvatske iznimno je nepovoljna. Obilježena je prirodnim padom i snažnim iseljavanjem, dakle gubitak stanovništva odvija se i prirodnim i mehaničkim putem. Zahvaljujući porastu broja stanovnika posljednjih desetljeća i povoljnijim tipovima općeg kretanja stanovništva od onih za Hrvatsku na državnoj razini, otok Krk spada u pozitivan pol demografskog razvoja Hrvatske (Jovanić i Turk, 2013).

Porast broja stanovnika otoka, kao što je u prethodnom dijelu ovog rada navedeno, uvjetovan je mehaničkim kretanjem stanovništva tj. imigracijom. Prirodno kretanje stanovništva na otoku je nepovoljno, obilježeno je prirodnim padom (Jovanić i Turk, 2013). S

ciljem poboljšanja prirodnog kretanja i povećanja stopa nataliteta, sve jedinice lokalne samouprave na otoku provode pronatalitetnu politiku. Mjere su uglavnom temelje na novčanim naknadama za novorođenčad, a iznimno je uspješan Grad Krk (Kirinčić, 2018). Uspješnost potvrđuje činjenica kako je jedan od malobrojnih gradova u Hrvatskoj koji bilježi povećanje stopa nataliteta i pozitivan prirodni prirast. Grad Krk u sklopu pronatalitetne politike provodi različite mjere poput novčanih naknada za novorođenčad, proširenja kapaciteta vrtića, izgradnje POS-ovih zgrada i dr. što znatno utječe na odabir Krka kao mjesto stanovanja i rada (Čalušić, 2020).

Jedinice lokalne samouprave na otoku u svojim strategijama razvoja kao jedan od ciljeva navode poboljšanje kvalitete života u svrhu povećanja broja stanovnika. Osim provođenjem pronatalitetne politike, žele privući stanovništvo i ostvariti bolje standarde života ulaganjima u komunalnu i društvenu te prometnu infrastrukturu, razvijanjem gospodarskih djelatnosti i unaprjeđenjem postojećih u svrhu otvaranja novih radnih mjesta, stvaranjem povoljnog okruženja za razvoj poduzetništva i dr. (Općina Baška, 2015; Općina Dobrinj, 2017; Grad Krk, 2013; Općina Malinska-Dubašnica, n.d., Općina Omišalj, 2016; Općina Punat, 2015; Općina Vrbnik, 2015). Upravo je centralno mjesto otoka, grad Krk, proglašeno najboljim malim gradom za život i na području gospodarstva 2019. godine (Grad Krk, 2019). Stoga, može se zaključiti kako se spomenute mjere iz strategija razvoja aktivno provode i pozitivno utječu na razvoj cijelog otoka te imaju pozitivan utjecaj na ugled otoka i njegovih naselja kao mjesta za život.

S obzirom na dugogodišnji pozitivan migracijski saldo koji otok Krk karakterizira i na kontinuiranom ulaganju u kvalitetu života na otoku, ali i raznovrsnim mjerama koje se poduzimaju s ciljem podizanja nataliteta otok postaje sve atraktivnije mjesto za život, stoga je za očekivati kako će broj stanovnika otoka Krka nastaviti rasti.

8. ZAKLJUČAK

Hrvatski su otoci kroz povijest bili simbol nepovoljnih demografskih trendova i iseljavanja stanovništva. Takvi trendovi prisutni su i danas na većini otoka. Međutim, postoje iznimke, a to su premošteni otoci čija je demografska slika povoljna. Jedan od takvih otoka jest i najsjeverniji hrvatski otok, Krk.

Otok Krk prostor je prožimanja različitih kultura i burne prošlosti što se nerijetko kroz povijest odražavalo na kretanje stanovništva otoka. Emigracija stanovništva i prirodni pad desetljećima su bili glavno obilježje demografske slike otoka, međutim nakon 1980. godine dolazi do pojave novih trendova. Izgradnja Krčkog mosta, uz intenzivniji razvoj turizma, uzrokovala je demografsku ekspanziju otoka. Prometno povezivanje otoka s kopnom uzrokovalo je nagli porast broja stanovnika. Porast je ostvaren doseljavanjem stanovništva što znači da je otok Krk od tradicionalno emigracijskog prostora, postao imigracijski prostor. Rast broja stanovnika prisutan je i danas, također je uvjetovan imigracijskim kretanjima. Naime, zbog iznimno dobre prometne povezanosti s kopnom i gospodarske razvijenosti Krk je vrlo atraktivan prostor za život i rad. Stanovništvo se doseljava iz drugih dijelova županije, Hrvatske, ali i inozemstva. Izrazito povoljno kretanje broja stanovnika i migracijsku bilancu imaju jedinice lokalne samouprave na sjevernoj i zapadnoj strani otoka što je rezultat blizine mosta tj. bolje prometne povezanosti s kopnom i većeg stupnja gospodarske razvijenosti.

Prirodno kretanje stanovništva otoka Krka u skladu je s prirodnim kretanjem Republike Hrvatske, dakle negativnog je predznaka. U svrhu poboljšanja prirodnog kretanja stanovništva i sprječavanja daljnjeg prirodnog pada, sve jedinice lokalne samouprave otoka Krka provode pronatalitetnu populacijsku politiku. Također, značajan naglasak stavljen je na poboljšanju kvalitete života i gospodarsko napredovanje otoka s ciljem povećanja broja stanovnika.

Zahvaljujući aktivnom provođenju mjera privlačenja novog stanovništva, otok postaje sve poželjnije mjesto stanovanja stoga je za očekivati kako će stanovništvo otoka nastaviti rasti i u budućnosti i time se odupirati negativnim demografskim trendovima koji prate većinu hrvatskih otoka. Na kraju, može se zaključiti kako je izradnja Krčkog mosta i samim time direktno povezivanja otoka s kopnom značajno utjecalo na kretanje broja stanovnika otoka što dokazuje činjenica kako je otok Krk danas najnaseljeniji hrvatski otok i dio pozitivnog pola demografskog razvoja Republike Hrvatske.

9. POPIS LITERATURE

Bolonić, M., Žic Rokov, I., 2002: *Otok Krk kroz vjekove*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Duplančić Leder, T., Ujević, T., Čala, M., 2004: Coastline lengths and areas of islands in the Croatian part of the Adriatic Sea determined from the topographic maps at the scale of 1 : 25 000', *Geoadria* 9 (1), 5-32.

Friganović, M., 1990: *Demogeografija – stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb.

Jovanić, M., Turk, I., 2013: Promjene u dinamičkim obilježjima naseljenosti otoka Krka, *Društvena istraživanja* 22 (1), 167-193.

Jovanić, M., Turk, I., Šimunić, N., 2014: Promjene u dobnome sastavu stanovništva otoka Krka u razdoblju 1961.-2011. godine, *Mostariensia* 18 (1-2), 253-276.

Klempić, S., 2002: Otoci – ostati ili otići? (Ivan Lajić, Sonja Podgorelec, Dragutin Babić), *Socijalna ekologija* 11 (1-2), 147-149.

Lajić, I., 2006: *Kvarnerski otoci: demografski razvoj i povijesne mijene*, Institut za migracije i narodnost, Zagreb.

Lajić, I., Mišetić, R., 2013: Demografske promjene na hrvatskim otocima na početku 21. stoljeća, *Migracijske i etničke teme* 29 (2), 169-199.

Marinković, V., 2016: Socijalnogeografske osnove i odrednice klasifikacija hrvatskih otoka, *Geoadria* 21 (1), 143-166.

Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

Novosel, P., 1974: The Island of Krk – an Example of the Depopulation of Islands in Croatia After World War II, *Geographical Papers* 2, 183-196.

Njegač, D., 2015: *Geografija Hrvatske – interna skripta*, Geografija Hrvatske, Sveučilište u Zagrebu, neobjavljeno.

Peč, M., 2007: Krčki most, *Sušačka revija* 57, 95-97.

Sijerković, M., 2019: *Krk – blagost mora, dašak gora: crtice o vremenu i podneblju grada i otoka Krka*, Grad Krk, Krk.

Simović, V., 2000: Dvadeseta obljetnica mosta kopno – otok Krk, *Građevinar* 52 (8), 431-442.

Šegota, T., Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb.

10. POPIS IZVORA

Autocesta Rijeka-Zagreb d.d. (ARZ), n.d.: Krčki most, <https://www.arz.hr/hr/.../krcki-most>, (29.08.2020.)

Čalušić, B., 2020: Krk je sve poželjnije mjesto za život. Neki ga nazivaju i otočnim tigrom s Kvarnera. *Novilist.hr*, 29. veljače, <https://www.novilist.hr/regija/krk-je-sve-pozeljnije-mjesto-za-zivot-neki-ga-nazivaju-i-otocnim-tigrom-s-kvarnera/> (02.09.2020.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2002: Prirodno kretanje stanovništva u 2001. po županijama, gradovima i općinama, <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/2002/7-1-1h2002ново.htm>, (23.08.2020.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2011: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., <https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabshtm.htm>, (26.08.2020.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2018: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf, (22.08.2020.)

Facebook grupa Stare fotke otoka Krka i njegovih stanovnika, 2020: Iskrcavanje njemačke vojske u Malinsku, <https://www.facebook.com/groups/480059249325414>, (23.09.2020.)

Grad Krk, 2013: Program ukupnog razvoja Grada Krka 2014.-2020., <https://www.grad-krk.hr/program-ukupnog-razvoja-града-krka-2014-2020>, (02.09.2020.)

Grad Krk, 2019: Grad Krk ukupni pobjednik ovogodišnjeg izbora najboljih hrvatskih gradova, <https://www.grad-krk.hr/grad-krk-ukupni-pobjednik-ovogodisnjeg-izbora-najboljih-hrvatskih-gradova>, (03.09.2020.)

Grad Krk, 2020: Izložbeno obilježavanje 40. godišnjice Krčkog mosta, <https://www.grad-krk.hr/izlozbeno-obiljezavanje-40-godisnjice-krckog-mosta>, (27.08.2020.)

Hrvatska enciklopedija, 2020: Krk, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34101>, (25.08.2020.)

Kirinčić, M., 2018: Koliko novčanu pomoć za novorođenčad daju Grad Krk i općine s otoka Krka, <https://otok-krk.org/krk/koliku-novcanu-pomoc-za-novorodencad-daju-grad-krk-i-opcine-s-otoka-krka>, (03.09.2020.)

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, n.d.: Otoci, <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/otoci-i-priobalje/3834>, (25.08.2020.)

Općina Baška, 2015: Program ukupnog razvoja Općine Baška 2015.-2020., <https://www.baska.hr/wp-content/uploads/2015/02/Program-ukupnog-razvojaOp%C4%87ine-Ba%C5%A1ka-2015.-2020..pdf>, (02.09.2020.)

Općina Dobrinj, 2017: Strategija razvoja Općine Dobrinj za razdoblje od 2016. do 2020. godine, <https://www.dobrinj.hr/documents/strategija-razvoja-opcine-dobrinj-za-razdoblje-od-2016-do-2020-godine.pdf>, (02.09.2020.)

Općina Malinska-Dubašnica, n.d.: Strategija razvoja Općine Malinska-Dubašnica 2015.-2020., file:///C:/Users/Silvija/Downloads/799951.STRATEGIJA_RAZVOJA_OPCINE_MALINSKA_DUBASNICA.pdf, (01.09.2020.)

Općina Omišalj, 2016: Projekt ukupnog razvoja Općine Omišalj 2016.-2020., <https://omisalj.hr/clients/1/documents/1vmgm35cvhlvue.pdf>, (02.09.2020.)

Općina Punat, 2015: Strategija razvoja općine Punat, <https://www.punat.hr/sites/default/files/Strategija%20razvoja%20Op%C4%87ine%20Punat%20-%20FINALNA.pdf>, (02.09.2020.)

Općina Vrbnik, 2015: Program ukupnog razvoja Općine Vrbnik 2015.-2020., <http://www.opcina-vrbnik.hr/wp-content/uploads/2015/01/PUR-Vrbnik.pdf>, (02.09.2020.)

Općina Vrbnik, n.d.: Vrbnik kroz povijest, <https://www.opcina-vrbnik.hr/upoznajte-opcinu-vrbnik/povijest/> (26.08.2020.)

Proleksis enciklopedija, 2012: Starosna piramida, <https://proleksis.lzmk.hr/46748/>, (27.08.2020.)

Turistička zajednica Grada Krka, n.d.: Knezovi Krčki Frankopani, <https://www.tz-krk.hr/hr/info-spomenici/599-knezovi-krcki-frankopani>, (26.08.2020.)